

«Къалай насыплы адамлабыз биз!»

Селешир ючюн – хазыр тилибиз»

«Къайсы тилде селеше эсенг да, ол миллетни адамыса!» - деп айтылады. Миллетни сакълау аны тили бла къысха байламлыды. Тил миллетни баш тамалыды, ара багъанасыды. Адамлыкъны шарты, ангысы, халиси, къылыгъы, билими, тил бла сингип, аны бла сакъланады. Жангы заманлада, жангы болумлада жашайбыз. Халкъны жашауу, турмушу бла бирге ангысында, халисинде да тюрлениуле болгъандыла. Бу арт кезиуде багъалы, бай тилибизни унута барабыз. Аны бла миллетибизни тин, адет, адеп, хали, байлыгъыбызны да. Жармалап, чалдырып селешген кепден кеп болуп, седиреп бара турады.

«Ана тилден ёнгелеу, анасындан ёнгелеуча, уллу къыйынлыкъды» - дейдиле бурунгулула. Тилин билмеген бла, халкъын суймегенни не башхасы барды? Билмеген бла суймегенни арасы къалайды? Турсунган – билген этерикди, не да билирге тырмашырыкъды! Бюгюнлюкде кепле сабийлерине малкъар тилни мектепледе окъутургъа кереклиге санамайдыла.

Мен ангылагъаннга кере, терс адетлени чыгъарып, алагъа ийнанмакълыкъны къоймасакъ, намыссызлыкъ да, адепсизлик да бизни къурута баргъан болмаса, сау къоярыкъ туююлдю. Тилибизни суюейик, аны сакълайыкъ, билейик. Магъанасын иги ангылап, ангыбызгъа сингдирейик.

Ана тилибизге болушуп, аны чырагъын жандырып турлукъ халкъ кесиди – биз кесибиз. Ол жаны бла бек уллу борч, мени оюмуна кере, ата-аналадады. Ёсдюрген сабийлерин, туудукъларын ана тиллерин суюерча, кюсерча этерге аланы къолларындан келликди. Ким да билирге, ангыларгъа тийишлиси: ана тилни суймеклик – ол инсанлыкъды. Инсанлыгъ` а – миллетни тутуругъуду.

Дунияда 6000-ден артыкъ тил барды. Ала адамла арасында биригиулюкню, байламлыкъны, бир-бирни ангылауну болдурадыла.

Бизни ана тилибизде, къарачай- малкъар тилде, къарачайлыла бла малкъарлыла селешедиле. Ол кеси да юлешиниуюне кере, тюрк тиллени ичинде таза, бурунгулу формасында сакъланган тилледен бирине

саналады. Къарачайлыла – Къарачайда, малкъарлыла – Малкъарда. Малкъар тил байды, шатыкды, ариу макъамлыды.

Белгили айтхылыкъ орус тилмиш В.И. Даль тилни юсюнден былай айтханды: «Тил бла ойнаркъа жарамайды, адамны тили аны жаны бла чархыны, ниети бла саулугъуну арасында кёзге керюндеген ышаныды, турмуш белгисиди...» Алай бла, адам ышанны алайлыгъын миллетге айландырып айтсакъ, миллет жашауну чархын бургъан тилиди: тил миллетни энчи сыфатын къурайды, жүрютеди.

Тил- къайсы миллетни да дуния ангылауун белгилеген, жашау сынауун тутхан, кёп ёмюрледе къурай келген ниет байлыгъын жүрютген къудуретиди. Тили жүрюген къадарда, халкъ халкълай къалады, миллет жашауун ёчюлтмейди, тёлюлени, ата – бабала тёресинде, ким болгъанларын билип, тукъумларын, эллерин, жерлерин сыйлы кёрюп алай юйретирге къолундан келеди.

Бизни ана тилибизни къуралыууна къаллай бир фахмулу адамларыбызны къыйыны киргенди: Алийланы Умар, Хубийланы Абдул-Керим, Будаиланы Ахмат, Абайланы Мисост, Ахматланы Ибрахим, Мёчюланы Кязим, Шахмырзаланы Саид, Отарланы Керим, Гуртуланы Берт, Будаиланы Азрет, Къулийланы Къайсын, Мокъаланы Магомет, Созайланы Ахмат, Зумакъулланы Танзиля. Къайсы бирин айтайым, бизни гитче малкъар миллетни жашау турмушунда, табийгъатында, аллай ариу тил бла миллетин бай этген фахмулу адамларыбызны.

Къулийланы Къайсынны «Бизге бешик жыр айтдыргъан тилибиз» деген назмусу бла башлап турадыла сохтала окъуу жылларын:

О, ана тили- сабийлик тили,

О, ана тили- кертилик тили!

Жангы тилленип башлагъан сабийчиклеге уа биринчи анасы юйретген назмучукъ Созайланы Ахматны «Чуу, чуу, чуу ала» деген назмучугъуду

Чуу, чуу, чуу ала

Кюнден толады тала

Аппа гебен этеди

Ынна батан элтеди...

Къаллай бир къууанч болады ол ананы бетинде, жүрегинде да сабий ол назмучукъну сёзлерин чалышдырып айтса.

Бюгюнлюкде да бардыла аллай адамла, ана тилибизге сакъла. Аладан бири Мусукаланы Сакинатды, «Нюр» деген сабий журналны къурагъанладан бири. Кёп жылланы журналны баш редактору болуп келгенди. Жаш тёлю ана тилибизни сюер ючюн, унутмаз ючюн, сабийле къурагъан назмучукъла, хапарчыкъла басмаланадыла журналны бетлеринде.

Малкъар халкъны ана тилин эм да маданиятын айнытыугъа, адетлерин сакълаугъа, неден да бек миллетин бирикдириуге уллу юлюш къошады бизни республикабызны малкъар тилде чыкыгъан «Заман» деген газети. Кеси да сексен төрт жылны ичинде малкъар миллетге къуллукъ этип келеди.

... Манга саугъа къаты ташынг, акъ къарынг,

Тюз ниетли, татлы тилли Малкъарым!

Намыс, сыйны бийикледе туталгъан,

Сёз айтханда, дуния эшитирча айталгъан...

Мени айтырыгъым, ана тилибиз- хар бирибизге, адамлыгъыбызгъа хурмет келтирген энчи байлыгъыбыз, мындан ары да айныр, жашнар, алжап тургъанланы иннетлерине, жүреклерине да жол табар. Миллетибиз башха халкъланы арасында жашауу, ишлери бла юлгюлю болурча ана тилибизни сыйын Минги тауча бийик кёрейик!

Ана тил, сенсе ёмюрлюк, байлыкъ,

Жашау, асыу да, къарыу да!

Кетген, келлик да- биргенге,

О, жокъду сенден ариу да